

ANONİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN HUKUKİ SORUMLULUĞUNDA YANSIMA YOLUYLA ZARAR^(*)(**)

DAMAGES BY REFLECTION IN THE LEGAL RESPONSIBILITY OF THE MEMBERS OF BOARD OF DIRECTORS OF JOINT STOCK COMPANY

Dr. Öğr. Üyesi Aydın Alber YÜCE^(***)

Dr. Öğr. Üyesi Emre KÖROĞLU^(****)

Öz

Anonim şirketler hukukunda yönetim kurulu üyeleri ve yöneticilerin sorumlulukları kabul edilmiştir. Bu sorumluluk, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticilerinin kanun ya da esas sözleşme gereğince kendilerine düşen bir yükümlülüğü ihlâl etmelerine dayanmaktadır. Bu ihlâlin neticesinde şirket zarara uğrayabilir. Şirketin yanında pay sahiplerinin veya şirket alacaklılarının da zarara uğraması söz konusu olabilir. Aynı zamanda, şirketin zararının pay sahipleri ve alacaklıları da etkilemesi mümkündür. İşte bu halde, pay sahipleri ve alacaklılar açacakları sorumluluk davasıyla hükmedilecek tazminatın şirkete ödenmesini isteyebilirler.

Pay sahipleri ve alacaklıların şirketin doğrudan uğradığı zararlardan etkilenmeleri öğretide doğrudan ve doğrudan olmayan zararlar ayırımı yaratmıştır. Doğrudan olmayan zararlar konusunda öğretide yaygın olarak dolaylı zararlar terimi kullanılmaktadır.

Bu çalışmada, pay sahiplerinin ve alacaklıların şirketin doğrudan uğradığı zararlar konusundaki hukukî konumu, borçlar hukukunun temel prensipleriyle karşılaştırılarak tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Anonim Şirket, Yönetim Kurulu, Sorumluluk, Doğrudan Zararlar, Dolaylı Zararlar, Yansıma Yoluyla Zararlar.

Abstract

The law of joint stock companies acknowledges the responsibilities of board members and managers. This responsibility is based on the violation of an obligation by members of the board of directors and management in accordance with the regulations or the articles of association constitutes. As a result of this violation, the company may suffer losses. Shareholders and creditors may also suffer losses in addition to the company. At the same time, the company's failure may have an impact on its shareholders and creditors. In this instance, the corporation's shareholders and creditors may seek reimbursement from the company through a liability action.

The theory distinguishes between direct and indirect losses due to the fact that the company's direct losses effect its shareholders and creditors. When discussing indirect damages, the term "indirect damages" is frequently used.

The legal position of the owners and creditors in relation to the company's direct losses is discussed in this study by comparing it to the basic principles of the law of obligations.

Keywords

Joint Stock Company, Board of Directors, Liability, Direct Damages, Indirect Damages, Damages by Reflection.

(*) (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 29.12.2021 / Kabul Tarihi: 30.11.2022).

(**) Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi tarafından 25.10.2021 tarihinde düzenlenen IV. Ticaret Hukuku Uluslararası Sempozyumu, Ticaret Hukukunda Disiplinlerarası Yaklaşım'da sunulan tebliğin genişletilmiş makale hâlidir.

(***) Erciyes Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, (aayuce@erciyes.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6178-9143).

(****) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, (emre.koroglu@ogu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4293-2749).

Atıf/Citation: Yüce, Aydın Alber & Köroğlu, Emre (2022), "Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğunda Yansıma Yoluyla Zarar", TFM, C: 8, S: 2, s. 543-554.

I. GİRİŞ

Borçlar hukukunun genel hükümlerine göre, hukuka aykırı bir fiilden doğan tazminat talepleri, sadece zarara yol açan fiilden doğrudan etkilenen kişilerce ileri sürülebilir.¹ Zarara yol açan fiilden yansımaya yoluyla zarar gören kişi hukuka aykırı fiilin failine doğrudan başvuramaz.² Özellikle, doğrudan zarar gören kişinin alacaklıları, borçlularının malvarlıklarının azalması dolayısıyla alacaklarının tehlikeye düştüğünden bahisle böyle bir başvuru imkânına sahip olduklarını ileri süremezler.³

Anonim şirketler hukukunda ise, yukarıda değinilen kuralın aksi geçerlidir. TTK m.553 hükmü uyarınca, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticiler kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal ettikleri takdirde; şirkete, pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar. TTK m.555/1 hükmüne göre ise, şirketin uğradığı zararın tazminini, şirket ve her bir pay sahibi isteyebilir. Pay sahipleri tazminatın ancak şirkete ödenmesini isteyebilirler. TTK m.556/1 hükmüne göre, zarara uğrayan şirketin iflası hâlinde, tazminatın şirkete ödenmesini isteme hakkını *şirket alacaklıları da* haizdir. Oysa, şirket yöneticilerinin, kanun ya da esas sözleşme hükümlerine göre yerine getirmek zorunda oldukları yükümlülüklerin ihlâlinden doğan zararlardan öncelikle ve doğrudan şirket zarar görür.⁴ Pay sahiplerinin gördükleri zararlar, şirketin malvarlığındaki azalma sebebiyle payların değerinin düşmesinden ileri gelen yansımaya yoluyla zararlarıdır.⁵ Şirket alacaklılarının uğradığı zararlar ise, şirketin malvarlığının azalması sebebiyle, artık alacakları için daha az miktarda karşılık bulunmasından doğar.⁶ Bu zararlar doğrudan zarar olmayıp; yansımaya yoluyla zararlar kategorisindedir.

¹ von Tuhr, Andreas & Peter, Hans (1984) Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts Band I, Zürich, Schulthess Verlag, s. 432 vd.; Suter, Claudia (2010) Der Schaden bei der aktienrechtlichen Verantwortlichkeit, SSHW - Schweizer Schriften zum Handels- und Wirtschaftsrecht Band/Nr. 295, Zürich/St. Gallen, Dike Verlag, s. 66.

² von Tuhr & Peter, s. 432 vd.

³ von Tuhr & Peter, s. 432 vd.

⁴ Suter, s. 67.

⁵ Suter, s. 67.

⁶ BGE 122 III 176, 190,7-b, 8.3.1996, swisslex.ch, E.T. 1.7.2021.

Genel hükümlere göre yansımaya yoluyla zarara uğrayan kişilere, zarara yol açan fiilin failine doğrudan başvurma imkânı istisnai olarak tanınmış iken; TTK bu imkânı doğrudan sağlamıştır. Konunun borçlar hukuku ve ticaret hukuku boyutunun bulunması ve kanun koyucunun neden bu şekilde bir tercihte bulunduğu tartışılması, anonim şirketlerde sorumluluğa dair hukukî rejimin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

II. YANSIMA YOLUYLA ZARAR KAVRAMI VE BU ZARARLARIN TAZMİNİ

Doktrinde zarar bir kişinin malvarlığında rızasına aykırı olarak meydana gelen azalma olarak tanımlanmakta olup, zarar söz konusu olmasa idi, kişinin malvarlığının arz edeceği durum ile zarara bağlı mevcut durum arasındaki farktan oluşmaktadır.⁷ Zarar doktrin tarafından “*fiili zarar*”, “*yoksun kalınan kar*”, “*doğrudan zarar*”, “*dolaylı zarar*”, “*yansımaya yoluyla zarar*”, “*menfi zarar*”, “*müspet zarar*” gibi çeşitli açılardan sınıflandırılmalarına tabi tutulmaktadır.⁸ Çalışmamızda, inceleme konumuzu oluşturması sebebiyle “yansımaya yoluyla zarar” kavramı ve bu zarar ile yakın ilişkisinin bulunması dolayısıyla “doğrudan zarar” ve “dolaylı zarar” kavramları hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

Doğrudan zarar, hukuka aykırı bir fiile maruz kalan kişinin, bu fiilin sonucunda araya eklenen başka bir sebep girmeksizin uğradığı zarardır.⁹ Örneğin, başka bir araçla kaza yapan motorlu araç sürücüsünün aracında meydana gelen zararlar onun açısındaki doğrudan zarardır.¹⁰

⁷ Oğuzman, M. Kemal & Öz, M. Turgut (2017) Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 2, 13. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 39, N. 113; Çakırca, Seda İrem (2012) Türk Sorumluluk Hukukunda Yansımaya Zararı, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 11 vd.

⁸ Bu zarar çeşitleri ile ilgili açıklamalar için bkz. Eren, Fikret (2019) Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 593 vd., N. 1633 vd.; Çakırca, s. 24 vd.

⁹ Eren, Borçlar Hukuku, s. 596, N. 1645; Oğuzman & Öz, s. 43, N. 126; Çakırca, s. 67; Tekinay, Selahattin Sulhi & Akman, Sermet & Burcuoğlu, Haluk & Altıtop, Atilla (1993) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 565; Hatemi, Hüseyin (1998) Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, İkinci Cilt, Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Gözden Geçirilip Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 50, N. 15; Gümüş, Mustafa Alper (2021) Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 458; Antalya, O. Gökhan (2017) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, Legal Kitabevi, s. 96.

¹⁰ Benzer örnek için bkz. Gümüş, s. 458; Hatemi, Hüseyin & Gökayla, Emre (2021) Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, 5. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 139, N. 3.

Dolaylı zarar, hukuka aykırı fiilin ortaya çıkarılmış olduğu doğrudan zarara bağlanan ek bir sebebin sonucunda kişinin uğradığı zarardır.¹¹ Örneğin yukarıdaki örneğimize devam edecek olursak, ilgili araç sürücüsü kaza dolayısıyla ayrıca bir de hastanede tedavi edilmişse, hastane masrafları ile hastanede kaldığı günlerde elde edemediği kazanç kayıpları dolaylı zararları teşkil etmektedir.¹²

Yansıma yoluyla zarar ise, hukuka aykırı fiile maruz kalan kişinin yanında üçüncü bir kişinin de bu fiil sebebiyle uğramış olduğu zarardır.¹³ Örneğin, yine yukarıdaki örneğimize devam edecek olursak, ilgili kazada bir de araç sürücüsünün eşi vefat etmiş olsaydı, araç artık eşinin desteğinden yoksun kalacağı için, onun bu kapsamda uğramış olduğu zararlar yansıma yoluyla zarar teşkil etmektedir.

Doğrudan zarar ile dolaylı zarar ayrımı aslında illiyet bağına dayalı olarak yapılan bir ayrımdır.¹⁴ Bu sebeple olduğu için sadece zarar verici fiile maruz kalan kişi bundan etkilenmektedir.¹⁵ Yansıma yoluyla zararda ise, zarar verici fiilden doğrudan veya dolay-

lı olarak etkilenen kişinin yanında ek olarak başka bir kişi daha etkilenmekte ve aynı zarar verici fiilden birden fazla kişinin etkilenmesi durumu ortaya çıkmaktadır.¹⁶ Diğer bir deyişle yansıma yoluyla zararın varlığına sebep olan şey illiyet bağı olmayıp, söz konusu hukuka aykırı fiilin maruz kalan kişinin dışında üçüncü kişilere de etki ederek, onların üzerinde yeni bir zarar doğurucu etki meydana getirmesidir.

Yansıma yoluyla zararda tazminat talebinde bulunacak olan hukuka aykırı fiil dolayısıyla zarar gören üçüncü kişidir. Ancak yansıma yoluyla zararda, üçüncü kişinin uğramış olduğu zarar herhangi bir hukuki varlığı ihlal edilmeksizin ortaya çıkmaktadır.¹⁷

Yansıma yoluyla zararda, her üçüncü kişinin yansıma yoluyla zarara uğradığını ileri sürerek zararlarının tazmini talebinde bulunması mümkün değildir. Üçüncü kişinin yansıma zarara uğrayıp, tazminat talep edebilmesi için, hukuka aykırı fiile doğrudan maruz kalan kişi ile aralarında özel bir ilişkinin bulunması gerekmektedir.¹⁸ Buradaki özel ilişki sözleşmeye dayalı¹⁹ veya dayalı olmayan²⁰ ekonomik bir ilişki olabileceği gibi, akrabalık gibi yakınlığa dayanan bir ilişki de olabilir.²¹

Yansıma zararın tazmin edilebilmesi için zarar ile fiil arasında uygun illiyet bağının bulunmasının yanı sıra hukuka aykırılık unsurunun da söz konusu olması şarttır.²²

Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiile ilişkin hükümlerine bakıldığında (TBK m.49 vd.) tazminat isteme hakkının kural olarak sadece hukuka aykırı fiil sonucu malvarlığında doğrudan veya dolaylı bir zarar ortaya çıkan kişiye ait olduğu görülmektedir. Bu çerçevede temelde üçüncü kişiler, yani yansıma

¹¹ **Eren**, Borçlar Hukuku, s. 596, N. 1645; **Oğuzman & Öz**, s. 43, N. 126; **Gümüş**, s. 458; **Çakırca**, s. 68; **Antalya**, s. 96; **Kılıçoğlu**, Ahmet (2017) Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 391; Ayrıca bkz. **Eren**, Fikret (1975) Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, 1. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 79.

¹² Benzer örnek için bkz. **Hatemi & Gökyayla**, s. 139, N. 3; **Gümüş**, s. 458.

¹³ **Oftinger**, Karl & **Stark**, Emil W. (1995) Schweizerisches Haftpflichtrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 5. Auflage, Schulthess Verlag, s. 93 vd., N. 72 vd.; **Rey**, Heinz (2008) Ausservertragliches Haftpflichtrecht, 4. überarbeitete und ergänzte Auflage, Zürich, Schulthess Verlag, s. 83, N. 354; **Huguenin**, Claire (2019) Obligationenrecht, Allgemeiner und Besonderer Teil, 3. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag, s. 571, N. 1873; **Hatemi**, s. 50-51, N. 17; **Hatemi & Gökyayla**, s. 139, N. 4; **Oğuzman & Öz**, s. 43, N. 127; **Gümüş**, s. 458; **Çakırca**, s. 68; **Antalya**, s. 97; **Özel**, Çağlar (2001) 'Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 4, C: 50, s. 82 vd.; **Baysal Başak** (2019) Haksız Fiil Hukuku, BK m.49-76, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 183, N. 2.248; **Topuz**, Murat (2020) İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 118, 120.

¹⁴ **Tekinay & Akman & Burcuoğlu & Altop**, s. 565; **Antalya**, s. 96; **Gümüş**, s. 458.

¹⁵ **Furrer**, Andreas & **Müller-Chen**, Markus (2018) Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag, 2018, s. 313, N. 54.

¹⁶ **Tekinay & Akman & Burcuoğlu & Altop**, s. 562; **Çakırca**, 74.

¹⁷ **Furrer & Müller-Chen**, s. 312, N. 49.

¹⁸ **Rey**, s. 83, N. 354.

¹⁹ Örneğin, A'nın sebep olduğu bir kazada yaralanan olan şarkıcı B'nin konsere gidememesi sebebiyle, konseri organize eden C'nin bilet paralarını seyircilere iade etmek zorunda kalması halinde C açısından yansıma yoluyla zarar vardır.

²⁰ Örneğin, A'nın uğramış olduğu kaza sebebiyle aile hukukundan doğan bakım ve yardım borçlarını yerine getirememesi durumunda, onun yakınları yansıma yoluyla zarara uğramaktadır.

²¹ **Gümüş**, s. 459.

²² **Çakırca**, s. 69; **Topuz**, s. 118.

yoluyla zarar görenler, bu hususta zarar veren kişiden herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz.²³ Bununla birlikte Kanun koyucu bazı durumlarda üçüncü kişilerin de tazminat talebinde bulunabileceğini kabul etmekte ve buna ilişkin hükümlere yer vermektedir.²⁴ Örneğin, TBK m.53/b.3'te düzenlenen kazanç kaybı zararı şeklinde ortaya çıkan destekten yoksun kalma zararı bir yansıma yoluyla zararlıdır ve tazmin edilmesi gerekmektedir. Bu açıklamalar ışığında denilebilir ki, yansıma yoluyla zarar istisnai nitelikte bir zarar türüdür. Kanun koyucunun ancak açık bir hükme yer verdiği durumlarda üçüncü kişiler de yansıma yoluyla zararlarını talep edebilirler.²⁵

III. ANONİM ŞİRKETLERDE YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN HUKUKİ SORUMLULUĞU İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

A. TEMEL İLKELER

Anonim şirketler hukukunda hukukî sorumluluk, borçlar hukukunun genel hükümlerindeki hukukî sorumluluğa benzer bir biçimde tespit edilmektedir.²⁶ Buna göre hukukî sorumluluğun şartları; hukuka aykırı bir fiilin bulunması, bu hukuka aykırı fiilin kusurla işlenmesi, kusurlu hukuka aykırı fiil ile bir zararın ortaya çıkması ve hukuka aykırı fiil ile zarar arasında uygun illiyet bağının kurulabilmesidir.²⁷

Sayılan şartlardan hukuka aykırılık şartı, anonim şirketler hukukuna göre tespit edilirken; diğer şartlar borçlar hukukunun genel hükümleri çerçevesinde değerlendirilir.²⁸

Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) hukukî sorumluluk m.549 vd. hükümlerinde²⁹ düzenlenmektedir. Söz konusu hükümlerde anonim şirkete ve pay sahiplerine karşı olan sorumluluk sözleşmeler hukukundan kaynaklanmaktadır.³⁰ Zarara uğrayan şirketin iflâsı halinde şirket alacaklıları da sorumluluk davası açabilir (TTK m.556).³¹ Alacaklıların sorumluluk davası ise temelde haksız fiile ya da sözleşmeye dayanmaktadır.³²

TTK'da kabul edilmiş sorumluluk sisteminin bir diğer özelliği de kişisel sorumluluğun benimsenmiş olmasıdır.³³ Dolayısıyla, hukuka aykırı fiil sonucu gerçekleşen zarardan organ olarak değil; ancak bireysel olarak sorumluluk esas geçerlidir.³⁴ Mutlak teselsül anlayışı yerine farklılaştırılmış teselsül anlayışının geçerli olması da bunun bir göstergesidir (TTK m.557).

onenrecht mit Einschluss des Handels- und Wertpapierrechts, 9. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag, §72, N. 2; CHK OR, **Binder & Roberto**, Vorbemerkungen zu Art.752-763, N. 2; Urteil des Bundesgerichts vom 22. Mai 2013; **4A_127/2013, Erw. 3**; swisslex.ch, E.T. 28.6.2021; Urteil der I. Zivilabteilung i.S. X. AG gegen A., B. und C. AG (Berufung), **BGE 132 III 342, Erw. 4.1, Dat. 10.1.2006**; swisslex.ch, E.T. 28.6.2021.

²⁸ **Guhl & Koller & Schnyder & Druey**, §72, N. 3; **Druey & Druey Just & Glanzmann**, §14, N. 2.

²⁹ Karş. OR Art.753 vd. ve AktG §46-§53.

³⁰ **Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel**, §36, N. 36; **Druey & Druey Just & Glanzmann**, §14, N. 9.

³¹ Karş. OR Art.757 ve AktG §93/5.

³² Yansıma yoluyla zararlara ilişkin alacaklı talepleri sözleşmeye aykırılık esaslarına göre ileri sürülür (**Poroy, Reha & Tekinalp, Ünal & Çamoğlu**, Ersin (2019) Ortaklıklar Hukuku I, 14. Basi, İstanbul, Vedat Kitapçılık, N. 606). Buna karşılık, alacaklıların doğrudan doğruya uğradıkları zararların tazmini için açılacak davalar haksız fiil temellidir (**Poroy & Tekinalp & Çamoğlu**, N. 611). Öğretide **Pulaşlı**, her iki ihtimalde de uğranılan zararların tazmininin sözleşmesel bir ilişkinin ihlâline dayanacağını ifade etmektedir (**Pulaşlı**, Hasan (2015) Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt II, 2. Basi, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 2047, N. 74.).

³³ İsviçre hukuku açısından bkz. CHK OR, **Binder & Roberto**, Vorbemerkungen zu Art.752-763, N. 2.

³⁴ **Forstmoser, Peter & Meier-Hayoz**, Arthur (2007) Schweizerisches Gesellschaftsrecht, 10. Auflage, Bern, Stämpfli Verlag, §16, 573; CHK OR, **Binder & Roberto**, Vorbemerkungen zu Art.752-763, N. 2.

²³ **Huguenin**, s. 571, N. 1873; **Schwenzer**, Ingeborg & **Fountoulakis**, Christiana (2020) Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 8. Auflage, Bern, Stämpfli Verlag, s. 97, N. 14.20.

²⁴ **Rey**, s. 84, N. 360; **Schwenzer & Fountoulakis**, s. 97, N. 14.20.

²⁵ **Oftinger & Stark**, s. 95, N. 74; **Furrer & Müller-Chen**, s. 312, N. 50; **Hatemi**, s. 50, N. 15-16, s. 51, N. 17; **Gümüş**, s. 459; **Baysal**, s. 184, N. 2.250.

²⁶ **Druey**, Jean Nicolas & **Druey Just**, Eva & **Glanzmann**, Lukas (2015) Gesellschafts- und Handelsrecht Begründet von Theo Guhl, 11. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag, §14, N. 2.

²⁷ **Böckli**, Peter (2009) Schweizer Aktienrecht mit Fusionsgesetz, Börsengesellschaftsrecht, Konzernrecht, Corporate Governance, Recht der Revisionsstelle und der Abschlussprüfung in neuer Fassung - unter Berücksichtigung der angelaufenen Revision des Aktien- und Rechnungslegungsrechts, 4. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag, §18, N. 359; **Forstmoser, Peter & Meier-Hayoz**, Arthur & **Nobel**, Peter (1996) Schweizerisches Aktienrecht, Bern, Stämpfli Verlag, §36, N. 3; **Bauen, Mar & Bernet**, Robert (2007) Schweizer Aktiengesellschaft Aktienrecht - Fusionsrecht - Börsenrecht - Steuerrecht, Zürich, Schulthess Verlag, s. 190, N. 548; **Akeret Fabian** (2018) Verantwortlichkeitsklagen in der Schweiz während den letzten 20 Jahren, Zürich/St. Gallen, Dike Verlag, s. 9; **Guhl Theo & Koller**, Alfred & **Schnyder**, Anton K. & **Druey**, Jean Nicolas (2000) Das Schweizerische Obligati-

Anonim şirketlerde hukukî sorumluluğun, genel hükümlere nazaran bazı farklılıkları vardır. Bu farklılıklar şunlardır:³⁵ 1- Şirketin uğradığı zararlar için şirket dışındaki kişilerin de (pay sahipleri ve alacaklılar) doğrudan dava açabilmesi, 2- Şirketin içindeki idarî pozisyonlarına ve zararın ortaya çıkmasındaki etkilerine bakılmaksızın birden fazla kişinin birlikte dava edilebilmesi, 3- Dava masraflarının karşılanması konusunda, davacı lehine kolaylıkların kabul edilmiş olması. Özellikle yukarıdaki üçüncü madde, davacı pay sahiplerinin dava sonucunda hükmedilebilecek tazminatın ancak şirkete ödenmesini isteyebilmeleri (TTK m.555/1)³⁶ açısından önemlidir. Zira davacı pay sahibi ödenecek tazminattan ancak dolaylı olarak ve sermayedeki katılım oranına göre faydalanabilecektir. Öyleyse, dava masraflarının karşılanması bakımından davacılar lehine düzenlemeler (TTK m.555/2)³⁷ kabul edilmesi doğaldır.³⁸

B. HUKUKİ SORUMLULUĞUN ŞARTLARI

1. Zarar

a. Genel Olarak

Zarar, şirketin mevcut malvarlığı durumu ile hukuka aykırı fiil olmasaydı bu malvarlığının bulunacağı durum arasındaki farktır.³⁹ Bu anlamda aktiflerdeki eksilme, pasiflerdeki artış ya da yoksun kalınan kazanç zarar demektir.⁴⁰

Anonim şirketlerde sorumluluk bakımından öncelikli şart bir zararın ortaya çıkmasıdır.⁴¹ Ancak zarar miktarının kesin olarak belirli olması şart değildir; belirlenebilir bir nitelik taşıması da yeterlidir.⁴² Yani zararın tam olarak tespit edilemediği durumlar-

³⁵ **Druey & Druey Just & Glanzmann**, §14, N. 18, 19, 20.

³⁶ Karş. OR Art.756/1.

³⁷ Karş. (yürürlükten kalkmış olan) OR Art.756/2 hükmü. Konu ile ilgili yürürlükteki hüküm için bkz. ZPO Art.107/1, b ve f bentleri.

³⁸ **Druey & Druey Just & Glanzmann**, §14, N. 20.

³⁹ **Bauen & Bernet**, s. 196, N. 561; **Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel**, §36, N. 58; Ayrıca bkz. **Eren**, Borçlar Hukuku, s. 587, N. 1623, s. 588, N. 1624.

⁴⁰ **Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel**, §36, N. 58.

⁴¹ **Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel**, §36, N. 57; **Ayhan**, Rıza & **Çağlar**, Hayrettin & **Özdamar**, Mehmet (2019) Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Ankara, Yetkin Yayıncılık, s. 482.

⁴² Bu konuda ayrıca bkz. **Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel**, §36, N. 57.

da da sorumluluk davası açılabilir. ⁴³ Nitekim TBK m.50 hükmü buna izin vermektedir. Uğranılan zararın miktarı tam olarak ispat edilemiyorsa hâkim, olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak, zarar miktarını hakkaniyete uygun olarak belirleyebilmektedir. Zararın ortaya çıkmasında, sorumlu kişilerin bir menfaat elde edip etmemesinin ya da en azından bir menfaat elde etme niyetini taşıyıp taşıyamalarının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.⁴⁴

Şirket yönetimini esas sözleşmeye göre ya da fiili olarak edilen bulunduran kişilerin, kanun ya da esas sözleşmeye göre yerine getirmekle yükümlü oldukları, özellikle sadakat ve özen yükümlülüklerinin ihlali şirketin zarara uğraması için tek başına yeterli olabilir.⁴⁵ Örneğin, yönetimle görevli kişilerin bir işletmenin devralınması sürecinde yeteri kadar özenli davranmayıp, söz konusu işletmeyi değerinden daha fazla ödemek suretiyle devralmalarında şirketin zarara uğradığına kuşku yoktur.⁴⁶

b. Yansıma Yoluyla Zarar ve Doğrudan-Dolaylı Zarar Terimleri Arasındaki İlişki

Anonim şirketler hukukuna dair literatüre bakıldığında, hukukî sorumlulukta dava hakkı meselesinin yaygın olarak *doğrudan-dolaylı zarar kavramlarıyla* ifade edildiği görülmektedir.⁴⁷ Ancak, hukukî olarak sorumlu kişilerin kanun veya esas sözleşme hükümlerine aykırı eylem ve işlemlerinden dolayı şirketin gördüğü zarar, pay sahipleri ve alacaklılar açısından dolaylı zarar değildir. Daha önce de temas edildiği üzere, dolaylı zarar hukuka aykırı fiilin ortaya çıkarmış olduğu doğrudan zarara bağlanan ek bir sebebin sonucunda kişinin uğradığı zarardır. Yansıma zarar ise, hukuka aykırı fiile maruz kalan kişinin yanında üçüncü bir kişinin de bu fiil sebebiyle uğramış olduğu zarardır. Bundan dolayı, pay sahipleriyle şirket alacaklılarının

⁴³ **Eren**, Borçlar Hukuku, s. 604, N. 1661.

⁴⁴ **Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel**, §36, N. 60.

⁴⁵ **von der Crone**, Hans Caspar (2020) Aktienrecht, 2. Auflage, Bern, Stämpfli Verlag, §21, N. 1846.

⁴⁶ **von der Crone**, §21, 1846.

⁴⁷ Söz konusu kullanım için örnek olarak bkz. **Özkes**, Muhammet & **Seven**, Vural & **Meriç**, Nedim (2021) Sermaye Şirketlerinde Sorumluluk Davası, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s 42; **Bahtiyar**, Mehmet (2021) Ortaklıklar Hukuku, 15. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayın, s. 389; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 486.

şirketin zarara uğramasından ötürü uğradıkları zararlar yansıma yoluyla zarar olarak nitelendirilmelidir.⁴⁸

Doğrudan ve yansıma yoluyla zarar ayrımı, sorumluluk davasının açılması bakımından ve aktif dava ehliyeti açısından önemlidir.⁴⁹ Pay sahipleri veya alacaklılar, uğradıkları doğrudan zararlar için sorumlu kişilere dava açabilir ve bu dava sonucunda hükmedilebilecek tazminat kendilerine ödenir.⁵⁰ Ancak, yansıma yoluyla zararlar şirketin doğrudan zararları olduğu için açılacak davada tazminat ancak şirkete ödenebilir.⁵¹

Doğrudan zarar, sorumluluğa sebep olan yapma ya da yapmama şeklinde bir fiilin doğrudan doğruya sorumluluk davası açan kişinin malvarlığında sebep olduğu eksilme, pasiflerde artış ya da bir kazançtan yoksun kalmadır.⁵² Şirketin malvarlığındaki eksilmeleri sebebiyle uğradığı zararlar doğrudan zarar niteliği taşır. Aynı şekilde, yalnızca pay sahipleri ve alacaklıların malvarlığı üzerinde etki doğuran zararlar da doğrudan zararlardır.⁵³ Örneğin, yönetim organının rüçhan haklarını haklı bir sebep olmaksızın kaldırması durumunda pay sahipleri direkt zarara uğramış olurlar.⁵⁴

Yansıma yoluyla zararın varlığında ise, sorumluluk doğuran hukuka aykırı fiil sebebiyle gerçekleşen zarar davacının (örneğin şirket alacaklısının) değil, doğrudan şirketin malvarlığında ortaya çıkmaktadır.⁵⁵ Burada şirket alacaklısının yansıma yoluyla zararını doğuran olgu, şirketin malvarlığındaki eksilme sebebiyle, artık bu kişinin (şirketten olan) alacağının tam olarak karşılanamıyor olmasıdır.⁵⁶ Anonim şirketler hukukunun doğrudan doğruya alacaklıları korumayı hedefleyen bir hükmüne aykırı bir hukukî işlem (örneğin bir yönetim kurulu kararı) varsa, gerçekleşen zarar alacaklının doğrudan zara-

rıdır.⁵⁷ Aynı hukukî işlem şirket paylarının değerini düşürecek etkiye de sahipse, bu kez (şirketin doğrudan zararı yanında) pay sahibinin elinde bulundurduğu payların değerinin düşmesi sebebiyle uğradığı yansıma yoluyla zararlar ortaya çıkar.⁵⁸

2. Kanun ya da Esas Sözleşme Gereğince Yerine Getirilmesi Gerekli Bir Yükümlülüğün İhlâli

Hukukî sorumluluğun diğer şartı, hukuken sorumlu tutulan (yönetim kurulu üyesi ya da denetçi gibi) bir kişinin kanun ya da esas sözleşme uyarınca muhatap olduğu yükümlülükler aykırı davranmasıdır.⁵⁹ Bu yükümlülüklerin neler olduğu konusunda özel bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla beraber, TTK içerisinde ilgili birçok konu içinde dağınık olarak yönetim kurulunun görev ve yetkileriyle yükümlülüklerine dair belirlemeler bulunmaktadır. Bu konuda yol gösterici hükümlerden biri, yönetim kurulunun devredilemez yetkilerini sıralayan TTK m.375 hükmüdür. Devredilemez yetkilerin başka kişi ya da kurullara veya yönetim kurulunun oluşturduğu komite veya komisyonlara devredilmesi bu anlamda şirkete ya da pay sahiplerine (veya alacaklılara) doğrudan ya da dolaylı olarak zarar verebilecek bir kusur olacaktır.

Alacaklılar açısından kanunî ya da esas sözleşmeye dayalı bir yükümlülüğün ihlâlinin sorumluluk sebebi teşkil etmesi, ihlâl edilen normun münhasıran alacaklıları koruması halinde mümkündür.⁶⁰ Bunun aksine, sadece şirketi ya da pay sahiplerini koruyucu bir kanun ya da esas sözleşme hükmünün ihlâli, alacaklılar açısından sorumluluk davası açmak için yeterli olmaz.⁶¹ Yükümlülüğün ihlâli sebebiyle zarar gören kişinin, zararın ortaya çıkmasına rızası varsa, yine sorumluluk düşer.⁶²

⁴⁸ Aynı yönde bkz. **Kılıçoğlu**, s. 392-393.

⁴⁹ **Bauen & Bernet**, s. 196, N. 561.

⁵⁰ **Bauen & Bernet**, s. 197, N. 562.

⁵¹ **Bauen & Bernet**, s. 197, N. 562.

⁵² **Böckli**, §18, N. 361.

⁵³ **von der Crone**, §21, 1848; **Druey & Druey Just & Glanzmann**, §14, N. 97.

⁵⁴ **von der Crone**, §21, N. 1850.

⁵⁵ **BGE 122 III 176, 190, Erw. 7-b, Dat. 8.3.1996**, swisslex.ch, E.T. 29.6.2021; **Druey & Druey Just & Glanzmann**, §14, N. 98.

⁵⁶ **BGE 122 III 176, 190, Erw. 7-b, Dat. 8.3.1996**, swisslex.ch, E.T. 29.6.2021.

⁵⁷ **BGE 125 III 86, 88, Erw. 3-a, Dat. 11.12.1998**, swisslex.ch, E.T. 29.6.2021.

⁵⁸ **BGE 131 III 306, 310, Erw. 3.1.1, Dat. 9.11.2004**, swisslex.ch, E.T. 29.6.2021; **Bauen & Bernet**, s. 197, N. 561.

⁵⁹ **BGE 110 II 391, 394, Erw. 2, Dat. 10.04.1984**, swisslex.ch, E.T. 28.6.2021; **Böckli**, §18, N. 361; **Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel**, §36, N. 70.

⁶⁰ **BGE 110 II 391, 395, Erw. 2-b, Dat. 10.04.1984**, swisslex.ch, E.T. 28.6.2021.

⁶¹ **BGE 110 II 391, 395, Erw. 2-b, Dat. 10.04.1984**, swisslex.ch, E.T. 28.6.2021; **Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel**, §36, N. 73.

⁶² **Bauen & Bernet**, s. 200, N. 585.

3. Kusur

Hukukî sorumluluk için gerekli kusur kasıt ya da ihmâl derecesinde olabilir.⁶³ Buna göre, anonim şirketlerde sorumluluğun kabul edilebilmesi için hafif kusurun varlığı dahi yeterlidir.⁶⁴ İsviçre Federal Mahkemesi'nin bir kararına göre⁶⁵ kusur, zarar veren kişinin kendi eyleminin (zarara uğrayan için) zarar verici olabileceğinin bilincinde olmasıdır. Karara göre burada, zarar verici niteliğin öngörülebilmesi yeterli olup; bu niteliğin kesin olarak bilinir olması aranmaz. Zarar veren kişiden beklenen dikkat ve özene göre, bu kişinin somut zarar tehlikesinin farkında olması yeterlidir. Bu anlamda, hukuken sorumlu kişinin üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmediği kesin olarak tespit edilebiliyorsa kusur da var demektir.⁶⁶

Ayrıca, kusurun varlığı için ayırt etme gücü yeterli olup; hukukî işlem ehliyetinin bulunması zorunlu değildir.⁶⁷ Bu açıdan kusur, gerçekleştiği zaman bakımından dikkate alınmalıdır. Bunun aksine, sorumluluğun tartışıldığı tarihteki koşullar esas alınarak geriye dönük değerlendirme yapılmamalıdır.⁶⁸

4. Uygun İlliyet Bağı

Uygun illiyet bağı ile kastedilen, kanun ya da esas sözleşme gereğince yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüğün ihlâl edilmesinin somut zarara yol açmasıdır.⁶⁹ Diğer bir deyişle, anonim şirket organlarının kanun ya da esas sözleşme hükümlerine göre üstlerine düşen yükümlülükleri yerine getirmemeleri ile şirketin (veya pay sahipleri ya da alacaklıların) uğradığı zararlar arasında doğrudan bir bağlantı bulunmalıdır.⁷⁰

Öğretide “uygun” sözcüğü bilinçli olarak kullanılmaktadır. Çünkü, hukuka aykırı fiil ve zarar ara-

sındaki her türlü illiyet bağı değil ancak zarara sebep olmaya elverişli, uygun illiyet bağı esas alınır.⁷¹ Bu doğrultuda, İsviçre Federal Mahkemesi'nin bir kararına göre⁷² anonim şirketlerde sorumluluk alanında uygun illiyet bağı, kanun ya da esas sözleşme hükümlerine göre yerine getirilmesi gerekli bir yükümlülüğün ihlâlinin, hayatın olağan akışı ve genel yaşam tecrübelerine göre gerçekleşen zararın ortaya çıkmasına elverişli olmasını ve zarar ile zarara yol açan olgu arasında hâkim nezdinde kesin bir bağlantının bulunmasını gerekli kılar. Buna karşılık, hukuka aykırı davranış olmasaydı dahi zarar gerçekleşecek idiyse uygun illiyet bağının varlığından söz edilemez.⁷³ Zarara, üçüncü kişinin fiilinin yol açması durumunda da illiyet bağı kesilir.⁷⁴ İlliyet bağının bulunmadığı durumlarda da sorumluluktan söz edilemez.⁷⁵

IV. SORUMLULUK DAVASINDA ŞİRKET DIŞINDAKİ DAVACILAR

A. GENEL OLARAK

Anonim şirketlerde hukukî sorumluluk davası açabilecek kişi öncelikle şirketin kendisidir (TTK m.555/1). Pay sahipleri ve şirket alacaklıları da bu davayı açabilirler. Şirket iflâs etmemişse alacaklılar sorumluluk davası açamaz. İflâs halindeki şirkette de dava açma yönündeki istem öncelikle iflâs idaresi tarafından ileri sürülür. İflâs idaresinin sorumluluk davası açmaması halinde pay sahipleri veya alacaklıların sorumluluk davası açmaları gündeme gelir (TTK m.556).

B. PAY SAHİPLERİ

1. Dava Hakkının Hukukî Dayanağı

Şirketin uğradığı zararların tazminini isteme hakkı pay sahiplerine TTK m.555/1 hükmüyle tanınmıştır. Bununla beraber, şirketin zararı pay sahibinin yansıma yoluyla zararı olduğundan, aynı hükümle pay sahibinin tazminatın ancak şirkete ödenebilmesini isteyebileceği kabul edilmiştir. Şirke-

⁶³ von der Crone, §21, N. 1856; Eren, Borçlar Hukuku, s. 647, N. 1774.

⁶⁴ Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel, §36, N. 75; Bauen & Bernet, s. 201, N. 587.

⁶⁵ BGE 99 II 176, 179, Erw. C-1, Dat. 18.9.1973, swisslex.ch, E.T. 29.6.2021.

⁶⁶ Bauen & Bernet, s. 201, N. 587.

⁶⁷ Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel, §36, N. 78.

⁶⁸ Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel, §36, N. 79.

⁶⁹ Böckli, §18, N. 416; Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel, §36, N. 91.

⁷⁰ Böckli, §18, N. 416; von der Crone, §21, N. 1855.

⁷¹ Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel, §36, N. 92; Oftinger & Stark, s. 110-111, N. 15; Eren, Borçlar Hukuku, s. 610, N. 1683; BGE 89 II 232, relevancy.bger.ch, E.T. 04.07.2021.

⁷² BGE 113 II 52, 57, Erw. 3-a, Dat. 7.4.1987, swisslex.ch, E.T. 29.6.2021.

⁷³ Forstmoser & Meier-Hayoz & Nobel, §36, N. 94.

⁷⁴ Böckli, §18, N. 423.

⁷⁵ Böckli, §18, N. 417.

tin iflâs durumunda olmaması halinde pay sahibi sorumluluk davasını serbestçe ikame edebilir. Şirketin iflâs durumunda olması pay sahibinin sorumluluk davası açma hakkını kısıtlar. Zira TTK m.556/1 ve 2 hükümlerine göre iflâs halinde açılacak sorumluluk davasında, tazminatın şirkete ödenmesini isteme hakkı öncelikle iflâs idaresine aittir. İflâs idaresi sorumluluk davasını açmadığı takdirde bu kez her pay sahibi sorumluluk davasını açabilir.

2. Dava Hakkının Olgusal Dayanağı

Pay sahiplerinin, şirketin uğradığı zararlar için sorumluluk davası açabilmesinin gerekçesi, bu kişilerin şirketin doğrudan uğradığı zararlardan etkilenmesidir. Pay sahiplerinin şirketin uğradığı zararlardan etkilenmesinin sebebi, şirkete yatırım yapmış olmalarıyla bağlantılıdır. Örneğin şirket yöneticilerinin kanun ya da esas sözleşme hükümlerine aykırı davranışları sonucu şirketin zarara uğraması, şirketin malî durumunun kötüleşmesine yol açar. Şirketin malî durumunun kötüleşmesi de pek çok durumda şirketin paylarının borsa değerinin ya da şirket payları borsada işlem görmüyorsa piyasa değerinin düşmesi anlamına gelir. Ayrıca, şirketin zarara uğraması kârlılığı düşürür. Bu da pay sahiplerinin giderek düşen oranlarda kâr payı elde etmeleri anlamına gelir. Kâr payındaki düşüş likiditedeki azalmadan ileri gelebileceği gibi; şirketin, uğradığı zararlar sebebiyle artık yeni yatırımlar yapabileme kabiliyetinden yoksun kalmasından da ileri gelebilir.

C. ALACAKLILAR

1. Dava Hakkının Hukukî Dayanağı

Anonim şirket alacaklılarının dava açma hakları, pay sahiplerinin dava açma hakkı ile benzerlik gösterir. Ancak, pay sahiplerinin iflâs dışında da dava açma hakkı bulunurken; TTK m.556 hükmünden anlaşıldığı kadarıyla alacaklıların dava açma hakkı ancak iflâs halinde ortaya çıkar. Bu halde dahi sorumluluk davası neticesinde tazminatın şirkete ödenmesini yönündeki istem öncelikle iflâs idaresi tarafından ileri sürülür. TTK m.556/2 hükmü uyarınca, iflâs idaresi böyle bir davayı açmaz ise, bu takdirde alacaklıların sorumluluk davası açarak sorumlulardan (şirkete ödenecek) bir tazminat talebinde bulunması mümkün hale gelir.

2. Dava Hakkının Olgusal Dayanağı

Şirket alacaklılarına şirketin uğradığı zararlar için sorumluluk davası açma hakkının tanınmasının gerekçesi, şirketin doğrudan zarara uğramasıyla alacaklıların menfaatlerinin dolaylı olarak tehlikeye düşmesidir. Şirketin zarara uğraması neticesinde malî durumu kötüleşir. Mali durumu kötüleşen şirket, borçlarını ödeyebilme kabiliyetini yitirebilir. Sonuç olarak şirket alacaklıları, alacaklarını tahsil edemez ve bu kişiler de yansıma yoluyla zarara uğramış olur. Şirket alacaklılarına dava hakkı tanınmasıyla birlikte, (iflâs idaresinin sorumluluk davası açmadığı hallerde) bu kişiler kendi menfaatlerinin tehlikeye düşmesini engelleme imkânına kavuşmuş olurlar. TTK m.556/1 hükmünden de anlaşıldığı üzere alacaklıların açacağı sorumluluk davası sonucunda muhtemel tazminat şirkete ödenir. Şirketin malî durumunun bu suretle kısmen ya da tamamen iyileşmesiyle birlikte şirket alacaklıları da alacaklarını tahsil etme olanağına kavuşurlar.

V. SORUMLULUK DAVASINDA GENEL HÜKÜMLERDEN SAPILMASININ SEBEP VE FONKSİYONLARI

A. GENEL OLARAK

Yukarıda detaylarıyla temas edildiği üzere, borçlar hukukunun genel kaidelerine göre, yansıma yoluyla zarar gören kişinin, zarara sebep olan kişiye doğrudan başvurması mümkün değildir. Ancak, yine, daha evvel açıklandığı üzere, anonim şirketler hukukunda yansıma yoluyla zarar gören pay sahibi ve şirket alacaklılarının, kanuna veya esas sözleşmeye aykırı hareket ederek şirketi zarara uğratan kişilere karşı sorumluluk davası açma hakkı vardır. Her ne kadar bu dava sonunda hükmedilecek tazminat tutarı şirkete ödenecek olsa da bu kişilere genel hükümlerin aksine dava hakkı tanınmasının gerekçesi ve işlevi bulunmalıdır. Aşağıda, söz konusu kişilere dava hakkı tanınmasının temellerine ilişkin açıklamalarda bulunulacaktır.

B. DAVA HAKKININ KULLANILMASINDAN KAÇINILMASINDAN DOĞABİLECEK RİSKLERİ BERTARAF ETMEK

Olası bir hukukî sorumluluk halinde, ortaya çıkan zararların tazmin edilmesi konusunda öncelikle işke-

tin hak sahibi olması doğaldır. TTK m.555/1 hükmünde de bu doğal sonuca temas edilmiş ve “şirket” davacı olarak ilk zikredilen kişi olmuştur. Ancak, şirkete dava hakkı tanınması her durumda kanun koyucu tarafından istenen sonucu sağlamayabilir. Çünkü dava açma yönündeki şirket iradesi, birçok durumda zaten bu zararlara yol açan kişilerin aktif işlem ve eylemleriyle belirginleşebilir. Örneğin yönetim kurulu, bir faaliyet dönemi sonucundaki başarısız iktisadi girişimler sebebiyle şirketin uğradığı zararların tazmin edilmesi sebebiyle sorumluluk davası açmak için bir yönetim kurulu kararı almalıdır. Böyle bir yönetim kurulu kararının alınması hemen hemen tüm olasılıklarda çok zordur. Çünkü, zarara sebep olan kişilerle sorumluluk davası açılması yönünde karar alacak kişiler aynıdır. Bu durum, aslında muhakkak açılması gerekli bir sorumluluk davasının açılmasını geciktirebilir.

İşte, bu ve benzeri hallerde şirketin uğradığı zararların tazmin edilmesini temin etmek için pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına dava hakkı tanınmıştır. Aslında bu tespit, TTK m.556/1 ve 2 hükümlerine dayanılarak da yapılabilir. Zira bu hükümlerde, şirketin iflâsı halinde tazminatın şirkete ödenmesi isteminin *öncelikle* iflâs idaresi tarafından yerine getirileceği belirtilmektedir. Bunun gerçekleşmemesi halinde, şirket zararlarının tazmin edilmesini sağlamak için pay sahipleri ve şirket alacaklılarına aynı hak tanınmıştır.

C. PAY SAHİPLERİNİN KORUNMASI

Anonim şirketlerde sorumluluk davalarında pay sahiplerine dava hakkı tanınmasının bir diğer gerekçesi, pay sahiplerinin haklarının muhafaza edilmesidir. Borçlar hukukunun genel hükümlerinin uygulanmasının tatmin edici bir çözüm tarzı sağladığı durumlarda, haksız fiil failinin hukuka aykırı fiilinin tüm sonuçlarından dolayı sorumlu tutulması yerinde ve adalete görülmeyebilir. Ancak, anonim şirketlerde sorumluluk bakımından, şirket ve şirkete ortaklık bağıyla bağlı olan kişilerin yansıma yoluyla zarar görmesi durumunda konunun genel hükümlerle aynı düzlemde ele alınması haklı değildir. Çünkü şirket ortaklarının kaderi şirketin kaderine bağlıdır. Şirketin malî durumundaki bir kötüleşme ya da iyileşmenin ortakların da ekonomik konumunda sonuçlar doğurması kaçınılmazdır. Oysa genel hükümlerin uygulanmasıyla çözülebilen bir hukukî uyuşmazlıkta durum

böyle olmayabilir. Genel hükümlere tabi uyuşmazlıkların mutlaka başka kişilere etkisinin olacağı söylenebilir. Dolayısıyla, her haksız fiil mutlaka bir yansıma yoluyla zarara sebep olamaz. Zaten önceden böylesine kesin bir belirlemenin yapılması ve haksız fiil failinin fiilinin önceden kestirilemeyecek tüm sonuçlarından sorumlu tutulması mümkün olmamalıdır. Bununla beraber, örneğin bir anonim şirket yönetim kurulunun aslında verimli olmadığı açıkça belli olan bir yatırıma yönelerek şirketi zarara uğratmasının pay sahiplerinin malvarlığında yansıma yoluyla zarara yol açacağı her durumda kuşkusuzdur. Çünkü anonim şirketin paylarından müteşekkil sermayesi, ortaklarının malvarlığı unsurlarının bir parçasıdır. Sorumluluk davasında hükmedilecek tazminatın ancak şirkete ödenebilmesi de bu olgunun bir sonucudur.

D. ŞİRKET ALACAKLILARININ KORUNMASI

Kanun koyucu, anonim şirket alacaklılarının dava haklarının kullanılmasını pay sahiplerine nazaran biraz zorlaştırmıştır. Öncelikle, iflâs hali dışında şirket alacaklılarının sorumluluk davası açma hakkı bulunmamaktadır. İflâs halinde dahi öncelikle iflâs idaresi inisiyatif olarak sorumluluk davası ikame etmelidir. Sadece, iflâs idaresinin sorumluluk davası açmaması halinde alacaklıların aktif dava ehliyeti ortaya çıkar. Bunun sebebi, şirketin malvarlığındaki eksilmenin alacaklılarının iktisadî durumunu da tehlikeye düşürmesidir. Ancak, özellikle dikkat edilmesi gereken bir husus vardır ki o da şirketin malvarlığındaki her türlü eksilmenin mutlaka alacaklıların haklarını zedelemeyeceğidir. Kanun koyucu da bu hususu göz önüne alarak; ancak şirketi iflâsa sürükleyecek derecede gerçekleşmiş zararların (iflâs idaresinin sorumluluk davası açmaması ihtimalinde) alacaklılara bir söz hakkı tanıyacak olduğunu hüküm altına almıştır. Dolayısıyla, şirketi yönetenlerin hukukî sorumluluğa dair hükümleri ihlâl ederek şirkete verdikleri her zarar şirket alacaklılarının yansıma yoluyla zarara uğrayacağı anlamına gelmez. Anlaşılmaktadır ki kanun koyucu, şirketin iflâs hali dışında olduğu durumlarda zarar gerçekleşmiş olsa dahi alacaklıların yansıma yoluyla bir zarara uğramış olmayacakları kabulüne sahiptir. Bu sebeple iflâs hali dışında, şirket alacaklılarının şirketin uğradığı zararlar için dava açmaması sonucunu doğuran hükmün gerekçesi daha iyi anlaşılmaktadır.

VI. SONUÇ

TTK m.1'den de anlaşıldığı üzere, TTK, TBK ve TMK ayrılmaz bir bütündür. Dolayısıyla, borçlar hukuku ve medenî hukukun genel prensipleri uygun düştükleri ölçüde ticaret hukuku ilişkilerine de uygulanır. Ancak, dikkat edilmesi gereken husus, genel hükümleri ticaret hukukuna dair uyumsuzluklara uygularken ticaret hukukuna has ilkelerin dikkate alınması gerektiğidir. Bunun anlamı, genel hükümlerin ticarî uyumsuzluklara uygulanırken bazı değişikliklere uğrayabileceğidir.

Anılan nitelikteki değişiklikler somut olay düzeninde gerçekleşebileceği gibi; mevzuat düzeyinde de gerçekleşebilir. Kanun koyucu da bu gereklilik doğrultusunda, anonim şirketlerde sorumluluk alanında genel hükümlerden sapmıştır. Zira genel hükümlere tabi bir uyumsuzlukta yansımaya yoluyla zarara uğramak, zarara uğrayana sorumlu kişiye başvuru hakkı vermezken; anonim şirketlerde kurallar ve uygulama aksi yönde gelişmiştir.

Yönetim kurulu üyelerinin kanun ya da esas sözleşme hükümleri uyarınca yerine getirmeleri gereken bir yükümlülüğün ihlali neticesinde şirketin zarara uğraması, pay sahipleriyle alacaklıların da (yansımaya yoluyla) zarara uğradıkları anlamına gelebilir. Sorumluluk hukukunun genel prensipleri uyarınca pay sahipleriyle alacaklılara dava hakkının tanınmaması, pay sahipleriyle şirket arasındaki özgü hukukî ilişkinin göz önünde tutulmamış olması demektir. Fakat kanun koyucu, anonim şirketlere dair temel ilkeleri dikkate alarak TTK m.555 ve m.556 hükümlerini sevk etmiş ve bu kişilere de anonim şirket yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açma imkânını tanımıştır.

Söz konusu imkânın tanınması, ilk olarak şirketin kendisinin menfaatlerinin korunması için gereklidir. Çünkü şirket adına sorumluluk davası açacak olan kişiler, çoğunlukla bu zarara sebep olan kişilerdir. Bu halde, şirketin uğradığı zararların tazmin edilmesi için sorumluluk davası açılmasından kaçınılabılır. Bu davanın açılması ya da açılmış bir davanın etkili olarak yürütülmesi sektöre uğrayabilir.

Yönetim kurulu üyeleri aleyhine açılacak sorumluluk davalarında, yansımaya yoluyla zarar gören pay sahipleriyle alacaklılara da dava hakkı tanın-

ması, bu kişilerin hukukî menfaatlerinin korunması açısından önemlidir. Gerçekten, özellikle pay sahiplerinin sırf yansımaya yoluyla zarara uğramaları sebebiyle dava hakkından mahrum bırakılmaları hem şirketin hem de bu kişilerin menfaatlerinin korunması açısından bir imkânsızlık anlamına gelir. Şirketi yönetenlerin dava açmaktan kaçındıkları bir ihtimalde pay sahiplerinin, özel bir hukukî ilişki ile bağlı oldukları şirketin zararlarının (yine şirkete ödeme yapılmak üzere) tazmin edilmesini talep edebilmeleri kanun koyucunun hukukî sorumluluğa dair hükümlerin yarattığı sistematiğe de uygundur.

KAYNAKÇA

- Akeret**, Fabian (2018) Verantwortlichkeitsklagen in der Schweiz während den letzten 20 Jahren, Zürich/St. Gallen, Dike Verlag.
- Ayhan**, Rıza & **Çağlar**, Hayrettin & **Özdamar**, Mehmet (2019) Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Ankara, Yetkin Yayıncılık.
- Bahtiyar**, Mehmet (2021) Ortaklıklar Hukuku, 15. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayın.
- Bauen**, Marc & **Bernet**, Robert (2007) Schweizer Aktiengesellschaft Aktienrecht - Fusionsrecht - Börsenrecht - Steuerrecht, Schulthess Verlag, Zürich.
- Böckli**, Peter (2009) Schweizer Aktienrecht mit Fusionsgesetz, Börsengesellschaftsrecht, Konzernrecht, Corporate Governance, Recht der Revisionsstelle und der Abschlussprüfung in neuer Fassung - unter Berücksichtigung der angelaufenen Revision des Aktien- und Rechnungslegungsrechts, 4. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag.
- von der Crone**, Hans Caspar (2020) Aktienrecht, 2. Auflage, Bern, Stämpfli Verlag.
- Çakırca**, Seda İrem (2012) Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.
- Druey**, Jean Nicolas & **Druey Just**, Eva & **Glanzmann**, Lukas (2015) Gesellschafts- und Handelsrecht Begründet von Theo Guhl, 11. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag.
- Eren**, Fikret (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.
- Forstmoser**, Peter & **Meier-Hayoz**, Arthur (2007) Schweizerisches Gesellschaftsrecht, 10. Auflage, Bern, Stämpfli Verlag.
- Forstmoser**, Peter & **Meier-Hayoz**, Arthur & **Nobel**, Peter (1996) Schweizerisches Aktienrecht Bern, Stämpfli Verlag.
- Furrer** Andreas & **Müller-Chen** Markus (2018) Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag.
- Guhl**, Theo & **Koller**, Alfred & **Schnyder**, Anton K. & **Druey**, Jean Nicolas (2000) Das Schweizerische Obligationenrecht mit Einschluss des Handels- und Wertpapierrechts, 9. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag.
- Gümüş**, Mustafa Alper (2021) Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi.
- Hatemi**, Hüseyin (1998) Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, İkinci Cilt, Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Gözden Geçirilip Genişletilmiş 2. Baskı, Filiz Kitabevi.
- Hatemi**, Hüseyin & **Gökyayla**, Emre (2021) Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, 5. Baskı, Filiz Kitabevi.
- Huguenin** Claire (2019) Obligationenrecht, Allgemeiner und Besonderer Teil, 3. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag.
- Öftinger**, Karl & **Stark**, Emil W. (1995) Schweizerisches Haftpflichtrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 5. Auflage, Schulthess Verlag.
- Oğuzman**, M. Kemal & **Öz**, M. Turgut (2017) Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 2, 13. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.
- Özekes**, Muhammet & **Seven**, Vural & **Meriç**, Nedim (2021) Sermaye Şirketlerinde Sorumluluk Davası, İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık.
- Rey**, Heinz (2008) Ausservertragliches Haftpflichtrecht, 4. überarbeitete und ergänzte Auflage, Zürich, Schulthess Verlag.
- Roberto**, Vito & **Trüb**, Hans Rudolf (Hrsg.) (2016) Personengesellschaften und Aktiengesellschaft - Vergütungsverordnung Art.530-771 OR - VegüV, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, 3. Auflage, Zürich Schulthess Verlag. (Anlış: CHK OR, Yazar, Art. -, N. -).
- Schwenzer**, Ingeborg & **Fountoulakis**, Christiana (2020) Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 8. Auflage, Bern, Stämpfli Verlag.
- Suter**, Claudia (2010), Der Schaden bei der aktienrechtlichen Verantwortlichkeit, SSHW - Schweizer Schriften zum Handels- und Wirtschaftsrecht Band/Nr. 295, Zürich/St. Gallen, Dike Verlag.
- von Tuhr**, Andreas & **Peter**, Hans (1984), Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts Band I, Zürich, Schulthess Verlag.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarların katkı oranı %50'dir.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: *The author declares that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.*

Contributions Statement: *Authors have contributed 50%-50% into preparing and writing this study..*

Statement for Support and Appreciation If Any: *None.*

Statement for Conflict of Interest: *None.*